

Косенко А. В.,
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. У статті розглянуто основні особливості англійської медичної термінології. Виокремлено основні характеристики досліджуваної терміносистеми.

Ключові слова: термін, термінологічна система, медична лексика, словотвір, запозичення, епонім.

Постановка проблеми. Останнім часом дослідженню мови науки приділяють дедалі більше уваги, що зумовлюється тією роллю, яку вона відіграє в мовній діяльності.

Категорії й поняття будь-якої сфери знання виступають результатом осмислення та узагальнення явищ, фактів, процесів, які досліджує певна галузь науки, і закріплюються у відповідній термінології. Вона є результатом багоступінного еволюціонування мови окремої науки, коли з кожним рівнем зростає ступінь впорядкованості термінологічного матеріалу. З іншого боку, у терміні відображається прагнення людини до більш раціонального спілкування як в усній, так і в письмовій формах.

Зростання інтересу науковців різних галузей до термінології пояснюється швидким розвитком науки й техніки останнім часом, що приводить до виникнення великої кількості понять, які потребують чіткого формулювання та закріплення.

Через відсутність раціональної й чіткої організації термінології як певної системи у лексикології постійно існує проблема її впорядкування. Із цього постають труднощі, пов'язані зі стандартизацією лексичного матеріалу, який є знаряддям наукової думки.

Медична термінологія належить до найбільш інтенсивно прогресуючих частин словникового складу мови, що зумовлюється насамперед стрімким розвитком медицини та міжнародною науковою інтеграцією в цій сфері знань.

Наведені чинники підтверджують актуальність проблеми термінології та потребу в її дослідженні сьогодні. Підвищені вимоги до термінів як ключових одиниць наукового спілкування й обміну інформацією визначають необхідність спільної роботи лінгвістів та фахівців із різних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у лінгвістиці спостерігається стрімке зростання інтересу до текстів медичного спрямування.

Серед розвідок, присвячених питанням медичної термінології, значне місце належить працям, автори яких розглядають визначення способів її творення (А.В. Бодман [2], О.Б. Петрова [8]), становлення специфіки функціонування іншомовних медичних термінів (В. Лабов [13]), проблеми їх етимології (С.В. Вострова [3]).

Дослідженням різних аспектів окремих терміносистем присвячено роботи багатьох учених, зокрема Л.Ю. Зубової [4], Т.Р. Кияка [6], Д.В. Самойлова [9], К. Галінські [11] та інших.

У кожній мові функціонує декілька тисяч медичних термінів, які постійно оновлюються та поповнюються новими

найменуваннями, наприклад, з галузі методів дослідження й діагностики захворювань. Медична термінологія взагалі поділяється на низку більш вузьких відгалужень, серед яких виокремлюють підсистеми термінів настільки вузьких, що для адекватного перекладу необхідно або мати відповідні знання, або залучати до роботи фахівців медичної галузі.

Метою статті є виокремлення істотних характеристик термінів медицини.

Мова медицини як одна з найдавніших сфер людської діяльності неодноразово потрапляла до кола уваги лінгвістів. На сьогодні досить детально вивчено процеси становлення й розвитку медичної термінології, лексико-семантичні особливості медичних термінів, функціональні особливості медичного тексту, а також запропоновано типологію терміносистем медицини та визначено методичні підходи до її вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовою особливістю аналізованої терміносистеми є *різноманітність*. До неї відносять морфологічні утворення й процеси, характерні для організму людини в нормі та за патологій на різних стадіях їх розвитку; хвороби й патологічні стани людини; форми їх перебігу й ознаки, збудників і переносників хвороб; оперативні доступи та хірургічні операції; організаційні форми надання лікувально-профілактичної допомоги населенню, прилади, інструменти та інші технічні засоби тощо. У межах зазначеної макротерміносистеми провідна роль належить таким підсистемам:

- 1) анатомічній і гістологічній номенклатурі;
- 2) комплексу патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної й клінічної терміносистеми;
- 3) фармацевтичній термінології.

Сьогодні лінгвісти говорять про *неологізацію* сфери медицини. Так, В.В. Соколов зазначає, що англійська мова сфери медицини й охорони здоров'я розширюється за рахунок не лише номінацій інструментів, процедур, діагнозів, видів терапії, а й кореневих змін у самій класичній схемі надання медичних послуг в англійських країнах. З'являються нові мовні номінації на позначення впливу телекомунікаційних технологій на сферу охорони здоров'я, організаційної перебудови сфери охорони здоров'я й закладів, що її пропонують, фінансових інструментів (страхування, додаткові медичні послуги тощо), що використовуються у сфері медицини й охорони здоров'я, етичних питань сучасної медицини [10]. Новотвори англійської мови сфери медицини та охорони здоров'я роблять вагомий внесок у збагачення словникового запасу сучасної англійської мови. Поява інформаційних технологій, виникнення нових захворювань, синдромів, симптомів і способів їх лікування впливають на появу нових лексичних номінацій для обміну медичною інформацією у сфері охорони здоров'я.

Як одне зі спеціальних відгалужень так званих функціональних стилів, що обслуговують різні сфери науки, субмова

медицини відрізняється від інших професійних субмов *когнітивними параметрами*, які охоплюють величезний комплекс понять, об'єднаних в одне містке поняття «охорона здоров'я». Через план змісту специфіка професійної субмови медицини знаходить своє відображення у виборі термінологічних новотворів з усіх наявних у мові мовних засобів.

Щодо особливостей розвитку англійська медична термінологія, як і будь-яка інша галузь знання, має певні риси. Подібними визначальними ознаками є такі:

1) інтеграція, яка відбувається завдяки тому, що медицина взаємодіє з багатьма іншими галузями, насамперед генетикою, біологією й біохімією (наприклад, *biosycle* – біоцикл, *aglycosilation* – аглікозилювання);

2) диференціація, яка стає можливою завдяки формуванню в місцях дотику нових наук із власними термінологіями, таких як біохімія, гістологія, травматологія, токсикологія тощо;

3) інтернаціоналізація, що реалізується через терміни з греко-латинською основою (наприклад, *automatic ventilating machine* – апарат для штучної вентиляції легень);

4) уніфікація, яка досягається в результаті таких видів діяльності, як термінографія, стандартизація;

5) економія, що реалізується за допомогою аббревіації, скорочення шляхом символів; введення в текст немовних засобів номінації – формул (наприклад, *IT (immunotherapy)* – імунотерапія) [1].

За походженням термінологічні одиниці медицини поділяються на питомі (*marrow* – кістковий мозок) та запозичені (*diagnosis* – діагноз, *cartilage* – хрящ, *nitrate* – нітрат).

Поповнення англійської медичної термінології відбувається за допомогою традиційних словотвірних засобів англійської мови (морфологічний, синтаксичний і семантичний способи) на основі наявної фахової й загальнонавчальної лексики. Морфологічний спосіб характеризується підвищеною продуктивністю (наприклад, *subcostal* – підреберний, *dentition* – природні зуби).

За своєю будовою та структурою медичні терміни поділяють на такі види:

1) прості, що складаються з одного слова (наприклад, *allergy*);

2) складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (наприклад, *nurse-technician*);

3) терміни-словосполучення, що складаються з декількох компонентів (наприклад, *internal cardiac massage*) [11].

Англійська медична термінологія включає численні терміни-словосполучення, які завдяки своїй складній, багатоконпонентній структурі надають оптимальну номінацію фахового поняття (наприклад, *foreign matter* – чужорідні об'єкти). Терміни-словосполучення поділяються на три типи:

1) терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатись окремо та зберігають своє значення (наприклад, *ischemic heart disease*);

2) терміни-словосполучення, одним із компонентів яких є медичний термін, а іншим – слово загальнонавчальної лексики; цей спосіб утворення медичних термінів є більш продуктивним, той, у якому два компоненти є самостійними термінами (наприклад, *X-ray viewing box*);

3) терміни-словосполучення, обидва компоненти яких є словами загальнонавчальної лексики, а тільки сполучення цих слів є терміном; такий спосіб утворення науково-технічних термінів є непродуктивним (наприклад, *Gram-positive*) [11].

Характерною рисою англійської медичної термінології є наявність численних термінів-епонімів. Обов'язковим склад-

ником терміна-епоніма є власна назва, яка під час перекладу українською мовою зазвичай транскрибується (*Lyme disease* – хвороба Лайма) або транслітерується (*Addison's anemia* – анемія Аддісона) [5]. Використання епонімів у медичній термінології відбувається частіше, ніж в інших сферах діяльності. У деяких випадках це призводить до використання двох чи більше синонімів для позначення одного й того ж поняття. Це є однією з причин, чому термінологічна варіативність є особливо поширеною в медицині.

Суттєва частина медичної термінології вийшла за межі її галузевого застосування та поширилась у багатьох сферах суспільного життя. Зокрема, багато медичних термінів є надзвичайно вживаними в політичній та економічній царинах, які є тісно переплетеними одна з одною. Наприклад, слово «*adaptation*» у медичній сфері означає адаптацію організму, органів чи систем до зовнішніх подразників, а в політико-економічній – пристосування економіки країни або окремого підприємства як самостійного суб'єкта господарювання до умов глобальної конкуренції, відкритого ринку тощо. Поняття «*therapy*» в медичній сфері означає полегшення, зняття чи усунення симптомів і проявів захворювання, натомість у політико-економічній сфері існує термін «шокова терапія», що означає комплекс заходів, спрямованих на вирішення фінансових проблем підприємств, найчастіше завдяки запровадженню жорстких обмежень, лімітів, бюджетної економії. Слово «*immunity*» в медичному трактуванні – це сукупність захисних механізмів, які допомагають організму боротись із чужорідними чинниками (бактеріями, вірусами), а в політико-економічному аспекті – здатність органів влади ефективно виконувати покладені на них функції, навіть за умови нестабільності вищих органів законодавчої чи виконавчої галок влади. Поняття «*donor*» у медицині означає людей, які здають кров чи органи для пересадки реципієнту, а в економіці – людей або організації, які вносять чи виділяють гроші на певні цілі [12].

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження було виокремлено ключові характеристики англійських медичних термінів. Результати можуть бути використані для розгляду термінологічних систем інших галузей людської діяльності, а також під час укладення словників медичних термінів.

Література:

1. Авербух К.Я. Терминологическая вариантность: теоретический и прикладной аспект / К.Я. Авербух // Вопросы языкознания : сб. науч. трудов. – М. : РАН, 1986. – № 6. – С. 38–49.
2. Боцман А.В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англійських інструкцій до вживання лікарських препаратів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / А.В. Боцман. – К., 2006. – 20 с.
3. Вострова С.В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англійського медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / С.В. Вострова. – К., 2003. – 20 с.
4. Зубова Л.Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских сокращений / Л.Ю. Зубова // Вестник ВГУ. Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация». – 2005. – № 2. – С. 121–125.
5. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.

6. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения / Т.Р. Кияк. – К. : УМК ВО, 1989. – 174 с.
 7. Коваленко А.Я. Общий курс научно-технического перевода : [пособие по переводу с англ. языка на рус.] / А.Я. Коваленко. – М. : ИКОС, 2004. – 115 с.
 8. Петрова О.Б. Структурно-семантична характеристика медичної термінології та народних найменувань хвороб в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О.Б. Петрова. – Х., 1994. – 24 с.
 9. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста / Д.В. Самойлов. – М. : ИД «Практика», 2006. – 148 с.
 10. Соколов В.В. Відбиття лексико-фразеологічними новотворами англійської мови розвитку сучасної охорони здоров'я у США і Великобританії / В.В. Соколов // Функціональна лінгвістика. – 2011. – Т. 2. – № 2. – С. 198–200.
 11. Galinski C. Terminology and specialized communication / C. Galinski // The international conference on "Professional Communications and knowledge Transfer" (Vienna, 24–26 August 1998). – Vienna, 1998. – Vol. 1. – P. 117–131.
 12. Bareman H. Dictionary of Medical Terms / H. Bareman, R. Hillmore, D. Jackson. – 4 ed. – London : Bloomsbury Publishing, 2004. – 256 p.
 13. Labov W. Sociolinguistic Patterns / W. Labov. – Philadelphia : Univ. of Pennsylvania Press, 1972. – 344 p.
- Косенко А. В. Основные характеристики английской медицинской терминологии**
- Аннотация.** В статье рассматриваются основные особенности английской медицинской терминологии. Выделены основные характеристики исследуемой терминосистемы.
- Ключевые слова:** термин, терминологическая система, медицинская лексика, словообразование, заимствования, эпоним.
- Kosenko A. Basic characteristics of the English medical terminology**
- Summary.** The article deals with the key peculiarities of English medical terminology. Main features for the terminology under study have been singled out.
- Key words:** term, terminological system, medical vocabulary, word formation, borrowing, eponym.